

Dokkajuvet – en vandring gjennom natur, kultur og historie.

Underveisevaluering

Resyme av rapport

ANNE-SOFIE HJEMDAHL

2022

Om prosjektet

Rapporten *Dokkajuvet – en vandring gjennom natur, kultur og historie*, er en underveisevaluering av det frivillige prosjektet som startet opp i 2019 og som avsluttet første fase av prosjektet september 2021. Evalueringen er utført på oppdrag fra Innlandet fylkeskommune. Et viktig anliggende for Innlandet fylkeskommune er kulturarvens potensial for sosial verdiskaping, og dens mulighet for å skape samhold, mobilisere og kanskje til og med bryte opp gamle skillelinjer i lokalsamfunn og mellom forvaltningsaktører. Mandatet for evalueringen har vært å få belyst hvordan erfaringer fra prosjektet kan bidra til bred verdiskaping, da med et spesielt fokus på sosial verdiskaping, og hvordan kulturmiljø kan aktiveres som ressurs i lokalt og regionalt utviklingsarbeid.

Prosjektmål og måloppnåelse

Til grunn for prosjektet *Dokkajuvet – en vandring gjennom natur, kultur og historie*, lå tre mål: 1) Etablere et inkluderende prosjekt der lokalsamfunnet ble invitert inn til en felles tverrfaglig utvikling av natur- og kulturområdet på lokalsamfunnets premisser. 2) Bygge opp igjen gamle Skolmen bru. 3) Utvikle kunnskap om områdets natur- og kulturverdier og videreformidle denne kunnskapen.

Evalueringen viser at foreningen Dokkajuvet natur- og kulturområde med noen unntak nådde alle sine mål: På kort tid klarte foreningen å mobilisere penger, kunnskap, engasjement og krefter til å få reist en ny bru på de gamle brukarene, og rekonstruere et kulturminne ut ifra tradisjonelle håndverksteknikker. I prosessen klarte de å mobilisere et engasjement hos lokalbefolkning og det lokale næringslivet, hos sentrale kunnskapsmiljøer som Dovre håndverksenter og Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter (DNV), og ikke minst hos regionale og nasjonale kulturarvsmyndigheter. Slikt har prosjektet også nådd målet om å etablere et inkluderende prosjekt som har bidratt til lokal og sosial verdiskaping: der lokalsamfunnet ble invitert inn til en felles tverrfaglig utvikling av området på lokalsamfunnets premisser. Prosjektet tredje mål som handlet om å utvikle kunnskap om områdets natur- og kulturverdier og videreformidle denne, er derimot det målet der det fortsatt er en del ugjort.

Det var mange forhold som bidro til at prosjektets nådde sine mål. Evalueringen viser at sentrale suksessfaktorer var prosjektets tverrfaglige visjon og satsing på historisk rekonstruksjon, tradisjonelt håndverk og bærekraftige løsninger. Dette gjorde at prosjektet fikk gjennomslag hos natur- og kulturforvaltningen og bidro til at det fikk finansiering. Også prosjektets mål om bred lokal medvirkning, og deres tilgang på lokale fasilitatorer og kunnskapsmiljøer innenfor naturvern og kulturarv, var viktig for at prosjektet lot seg gjennomføre. Videre var prosjektets satsning på kunnskapsutvikling og -formidling av betydning for at prosjektet mottok støtte og for at det ble et såpass eksperimentelt håndverksprosjekt som det ble. Ikke minst var prosjektets timing vesentlig for å sikre tillatelse til å bygge i et område som var i ferd med å bli vernet, og for at prosjektet «traff» den nylige satsningen på håndverk blant private og offentlige instanser.

Evalueringen viser også at prosjektet har møtt på utfordringer. Dette gjelder mer konkrete planer for hvordan visjonen om medvirkning skulle fasiliteres og organiseres. Etter at brua var bygd og prosjektet ble omorganisert fra Dokkajuvet natur- og kulturområde til Skolmen bru, er visjonen om medvirkning og samarbeid svekket. Den organisatoriske endringen synes også å ha medført at prosjektets visjonære og tverrfaglige perspektiver forsvant. I gjennomføringen av byggeprosjektet var det et tett samarbeid med nasjonale kunnskapsmiljøer innenfor natur- og kulturarv. Av disse fikk de lokale deltakerne viktig praktisk, faglig og økonomisk drahjelp. Etter at brua var ferdig bygget, har flere av disse miljøene trukket seg ut. Det er også usikkert om disse er interessert i å engasjere seg videre, nå som de tverrfaglige visjonene ikke lenger er til stede i prosjektet. Dette antyder at prosjektets tverrfaglige samarbeid som var helt sentralt under brubyggingen, nå framstår som svekket. Basert på tilgjengelige kilder synes det per i dag heller ikke å være noen arena hvor et fremtidig samarbeid kan finne sted og utvikles. Ikke minst er det en utfordring at prosjektet fortsatt ikke har noen forankring i kommunale eller regionale planer. Det gir området en uklar kulturarvsstatus.

Analysen knyttet til prosjektets sosiale verdiskaping gir et positivt resultat. Beskrivelser av prosjektets forberedelser og bygging av brua, har vært basert på en bred lokal oppslutning der befolkning, næringslivet, lokale kunnskapsmiljøer innen naturarv og kulturarv har støttet opp og bidratt til at prosjektet lot seg realisere. Slik har prosjektet vært svært positivt og bidratt til sosial verdiskaping i lokalsamfunnet. Fortsatt er det et stort lokalt engasjement i arbeidet med å bidra til restaurering av den gamle skolestua på Skolmen som ligger i samme området, og fortsatt møter lokalbefolkningen opp på dugnad. Gjennomgangen viser også en sterk lokal stolthet og engasjement rundt det de frivillige deltakerne hadde fått til i juvområdet.

Rapportens hovedanalyser

Evaluering er basert på tre analyser: 1) En kartlegging/analyse av landskapsutviklingen med en overordnet beskrivelse/oppsummering av landskapets utvikling fra midten av 1800-tallet og fram til i dag. 2) En kartlegging av aktører og prosjektprosesser, som beskriver samarbeid, koordinering og ansvarsdeling mellom de involverte, herunder hvordan ressurser og deltakelse fra aktører utenfra kan ha bidratt til prosjektprosessene. 3) En analyse av suksessfaktorer og utfordringer i prosjektet, og en analyse av prosjektet som innsatsfaktor i en helhetlig lokal og regional utviklingskontekst. Denne analysen er allerede oppsummert ovenfor.

Landskapsendringer

Første analyse er knyttet til landskapets endringer viser at området som knytter seg til Dokka og Dokkajuvet med Skolmen og tilstøtende gårder på vestsiden og Brudalen og Stomlien på østsiden av vassdraget, har gjennomgått store bruksmessige endringer o perioden fra 1850 og fram til i dag. Fra å være et produksjonslandskap med gårder, bruk og husmannsplasser på 1800-tallet og i overgangen til 1900-tallet, framstår dagens område som et fritidslandskap tilrettelagt for gående og syklende. Samtidig er restene etter eldre tiders landskap tydelig til stede.

På 1800-tallet var områdene på vest- og østsiden av Dokka (elv) med sentrale gårder som Skolmen, Stomlien og Brudalen et produksjonslandskap gjennom skogbruk og jordbruk. Det er

beskrevet som et område der det ble beitet, dyrket og drevet skogsdrift vinterstid. I vårløsninga var Dokka en sentral fløtningselv der bøndene transporterte vinterens tømmerhugst ned til Dokka, Randsfjorden og videre til trelastbyen Drammen. Først mot slutten av 1800-tallet ble det etablert en ferdselsåre som ga rom for at mennesker og dyr kunne krysse selve vassdraget. Vegen og brua ble siden et viktig premiss for den administrative skoleenheten Skolmen krets, som la grunnen for et lokalt felleskap som befant seg på begge sider av elva.

Fra brua ble revet i 1957 for vel 65 år siden og fram til i dag, ble juvområdet gradvis til en bakevje. Lokalbefolkningens daglige aktivitet i området som var knyttet til næring og læring opphørte, og området ble etter hvert et sted for noen få: for grunneierne som drev skogen i området og for en og annen fritidsfiskere som fisket på elvas ørret og abbor, gjedde og niøye.

Analyse av aktører og prosjektprosesser

Denne analysedelen knytter seg til oppdagelsen av områdets kulturhistorie og naturverdier, og viser at dette var parallelle prosesser og hvor områdets potensiale for utvikling etter hvert også ble oppdaget. Analysen går også gjennom visjonen, målene og organiseringen av prosjektet slik det så ut i prosjektskissen fra 2019.

I arbeidet med å finansiere brua var det to forhold som virket utslagsgivende i finansieringen: Det var prosjektets visjon om *verdiskaping* og spesielt *sosial verdiskaping* gjennom opplæring, lokal medvirkning og det at området igjen ble bundet sammen og på et vis reparert gjennom den nye rekonstruerte brua. Det andre aspektet var prosjektets sterke innslag av *håndverk*, immateriell kulturarv, opplæring og aktivitet knyttet til kulturminnet. Her var det kun Nordre Land kommune som avvek ved å mest fokusere på prosjektets mulighet for næringsutvikling og viktigheten av at også kommunen viste sin støtte. Analysen viser også at arbeidet for å få fullfinansiert brua var en utfordring i den forstand at brua ikke var fullfinansiert da byggearbeidene startet opp. Selv om de lokale deltakerne har vært dyktige til å hente ut midler, så bidro den usikre økonomiske situasjonen da byggearbeidene startet opp, til å skape et stress i prosjektet.

Analysen løfter fram den betydning de ulike aktørene hadde for gjennomføringen av prosjektet. Fagkunnskapen til Dovre håndverkssenter med Steinar Moldal i spissen var vesentlig for at brua lot seg rekonstruere, mens skogeier Andreas Lomsdalens tømmerkvalitet var avgjørende for at det var mulig å bygge i riktig tømmerkvalitet. Det lokale engasjementet fra lokalbefolkningen i området og næringslivet i og rundt Dokka, var også helt sentralt for at bruprojektet rent praktisk lot seg gjennomføre innenfor prosjektets økonomiske og praktiske rammer. Her var de lokale deltakerne spesielt gode til å løfte fram sine medhjelpere når de kunne, der alle som bidro ble takket og gitt reklame for sitt arbeid. I verneprosessen som løp paralelt med bruprojektet var grunneier Thomas S. Brudalens medvirkning i utformingen av vernebestemmelsene helt vesentlige for å sikre de kulturhistoriske interessene i området.

Erfaringene fra prosjektet viser at det å bygge en fagverksbru på vinterstid i et bratt juvområde hvor det meste måtte skje med håndkraft, ble erfart som fysisk krevende. Kulda vinterstid og det bratte terrenget var utfordrende for både håndverkerne og de frivillige. Ikke minst bidro koronapandemien til at selve byggeprosjektet ble et langt mer lukket og mindre formidlende prosjekt enn hva det var tenkt som.

Den gjengse holdningen blant de som ble intervjuet var en stolthet over den nye brua og den tilgjengeliggjøringen av området som har skjedd. Stoltheten viste seg hos samarbeidspartnerne, lokalbefolkning, det lokale næringslivet, kommunen, fylket, Statsforvalteren og Riksantikvaren.

Erfaringen som kom fram i intervjuene viste også at det blant de frivillige deltakerne oppsto spenninger og problemer underveis i prosjektet. Flere erfarte at prosessene og kommunikasjonen underveis i byggeprosessen ikke var så åpen og inkluderende som ønsket. Dette skapte utfordringer blant deltakerne og resulterte i en omstrukturering av prosjektet og foreningen etter at brua var åpnet. Foreningen gikk fra å hete *Dokkajuvet natur- og kulturområde* til å hete *Skolmen bru*. Samtidig ble det konstituert et nytt styre for foreningen, der sentrale deltakere ble skiftet ut. I skiftet skjedde det også en endring av prosjektets innhold, hvor de visjonære tankene i prosjektet som handlet om tverrfaglig samarbeid og om å løfte områdets natur- og kulturhistorie og se det i en større sammenheng, ble tonet ned til det som ser ut til å fortrinnsvis handle om områdets konkrete kulturhistorie.

Analyser av sosial verdiskaping

Evalueringen viser at prosjektet i sine visjoner og organisering la opp til tverrfaglig samarbeid og til bred lokal medvirkning. I oppstarten av prosjektet og underveis var det et tett og godt samarbeid med naturforvaltningen og Statsforvalteren i arbeidet med å sikre naturverdiene og samtidig tilrettelegge for aktivitet i området.

Arbeidet som skjedde i forberedelsene, underveis og i etterkant av byggingen av brua, viser også at det har vært en bred lokal oppslutning om prosjektet, og at både lokalbefolkning, næringslivet og det lokale museet støttet opp og bidro til at prosjektet lot seg realisere. Slik har prosjektet vært svært positivt og bidratt til sosial verdiskaping i lokalsamfunnet. Fortsatt er det et stort lokalt engasjement med å bidra til restaurering av den gamle skolestua på Skolmen, og fortsatt møter lokalbefolkningen opp på dugnad.

Intervjumaterialet viste også en sterk lokal bevissthet og engasjement rundt det de frivillige deltakerne hadde fått til i juvområdet – det at de frivillige initiativtakerne har klart å bygge en vakker bru og tilgjengeliggjøre og løfte fram et lokalt glemte naturområde andre i lokalsamfunnet nesten ikke visste at fantes.

Til selve byggeprosjektet hadde de lokale initiativtakerne et tett samarbeid med nasjonale kunnskapsmiljøer både innenfor natur- og kulturarv. Nå som broa er ferdig bygget, har flere av disse miljøene trukket seg ut, og det er usikkert i hvilken grad disse vil engasjere seg videre. Dette antyder at prosjektets tverrfaglige samarbeid med tyngre kunnskapsmiljøer framstår som svekket.